

ΒΗΜAgazino

ΠΩΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ
ΤΟ ΦΙΛΤΡΟ
ΤΗΣ ΜΕΙΚΤΗΣ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ
ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ
ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ;

ΘΑΥΜΑΣΤΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

GUGGENHEIM ΕΚΘΕΣΗ ΕΜΠΝΕΥΣΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΔΩΡΕΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Δ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΤΡΙΑ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΑ ΠΙΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΤΟΙΜΑΣΕ ΓΙΑ ΕΣΑΣ ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΣΕΦ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΤΙΡΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ, ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΔΩΡΟΥ

Το Γκούγκενχάιμ παρουσιάζει μια έκθεση εμπνευσμένη από τη μεγάλη δωρεά της συλλογής Δημήτρη Δασκαλόπουλου στο νεοϋορκέζικο μουσείο.

ΑΠΟ ΤΗ
ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

Τρεις όροφοι ενός «Πύργου» στο Upper East Side, στην καρδιά της Νέας Υόρκης, «ακουμπισμένοι» στον «σαλίκαρα» του Φρανκ Λόιντ Ράιτ που στεγάζει τη ναυαρχίδα των μουσείων Γκούγκενχάιμ, φέρουν πλέον ένα διακριτικό άρωμα Ελλάδας. Και αυτό γιατί η περίφημη δωρεά του Δημήτρη Δασκαλόπουλου, συγκεκριμένα εκείνο το κομμάτι της που απευθύνθηκε στο Μουσείο Σόλομον Ρ. Γκούγκενχάιμ και στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Σικάγο (MCA), δίνει το έναυσμα για τη διοργάνωση μιας έκθεσης που αναδεικνύει τα έργα σε διάλογο με θησαυρούς της μόνιμης συλλογής. Στην τιλοφορούμενη «By Way Of: Material and Motion in the Guggenheim Collection», η οποία θα υποδέχεται τους επισκέπτες της έως τις 12 Ιανουαρίου του 2025 στις αίθουσες 2 και 4 του Guggenheim Tower στο εμβληματικό μουσείο της 5ης Λεωφόρου, ο στόχος είναι να διερευνηθεί το εξελισσόμενο τοπίο της σύγχρονης και μοντέρνας τέχνης φέρνοντας στο προσκήνιο καλλιτέχνες που έχουν εγκαταλείψει τις παραδοσιακές τεχνικές – άρρηκτα συνδεδεμένες με το εργαστήριο του εικαστικού – προκειμένου να αναδείξουν τις πειραματικές μεθόδους που υιοθέτησαν εκτός και πέρα από τα όρια του χώρου εργασίας τους. Έργα από καλλιτέχνες που ξεπέρασαν τα συμβατικά όρια και τρόπους έκφρασης μέσα από τις καινοτόμες προσεγγίσεις τους, δεν δίστασαν να τα αναπτύξουν σε μεγάλη κλίμακα και να τα υλοποιήσουν με πολλές και διαφο-

ρετικές τεχνικές και μέσα – από τη γλυπτική, στην υφαντική και τη ζωγραφική έως τα βίντεο και τα found objects. Μια τάση που άρχισε να μορφοποιείται μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν οι καλλιτέχνες άρχισαν να αναζητούν την έμπνευσή στον κόσμο γύρω τους – στην ύπαιθρο ή στους δρόμους, όπου μπορούσαν να βρουν εναλλακτικά υλικά και ακολούθως και τεχνικές να τα εξυπηρετήσουν. Αυτός είναι ο σκοπός της έκθεσης, να αποτυπώσει την ουσία αυτών των καλλιτεχνικών εξερευνήσεων μέσα από έργα που δεν κατηγοριοποιούνται εύκολα, καθώς ακροβατούν ανάμεσα σε διαφορετικά μέσα. Την επιμέλεια της έκθεσης έχει η Ναόμι Μπέγκουιθ, αναπληρώτρια διευθύντρια του Γκούγκενχάιμ, η οποία είναι υπεύθυνη και για τη διοργάνωσή της μαζί με τους επικεφαλής επιμελητές Τζένιφερ και Ντέιβιντ Στόκμαν.

Όπως θα πει η Μπέγκουιθ στο BHMagazino: «Η δωρεά του Δημήτρη Δασκαλόπουλου, ένα σημαντικό σώμα έργων σύγχρονης τέχνης, εμπλουτίζει τα σημαντικά αποκτήματά μας από τη δεκαετία του 1990 και μετά, και θα επιτρέψει στο Γκούγκενχάιμ να διευρύνει τις ιστορίες που μπορούμε να αφηγηθούμε σε σύνδεση με τις υπάρχουσες συλλογές μας. Τα έργα της συγκεκριμένης έκθεσης καταδεικνύουν τη διαρκή ανάγκη των καλλιτεχνών να αφουγκράζονται τον κόσμο και να είναι μέρος του: ενσωματωμένοι και εμπλεκόμενοι στη δίνη των εικόνων, των ιδεών, των πληροφοριών, των επιδράσεων και της καθημερινής ύλης που συνδυάζονται και διασαφηνίζονται μέσω της δημιουργίας τέχνης».

Στο επίκεντρο η Arte Povera
Στην εντυπωσιακή – σύμφωνα με τις ενδείξεις και τις μαρτυρίες –

έκθεση πρωταγωνιστεί η υλικότητα σε όλο της το μεγαλείο – διαστάσεις, χρώμα, πλουραλισμός υλικών και αντικειμένων – μέσα από έργα καλλιτεχνών όπως οι Αντονι Ακινμπόλα, Ρασίντ Τζόνσον, Ντέιβιντ Χάμονς και Σένγκο Νενγκούντι, αλλά στο επίκεντρο της έκθεσης βρίσκεται το έργο εκείνων που συνδέθηκαν με το κίνημα της Arte Povera ενσωματώνοντας στοιχεία της καθημερινής ζωής για να διαμορφώσουν μια «αντιελιτίστικη αισθητική». Όπως ο Πιερ Πάολο Καλτσολάρι, ο Μάριο Μερτζ, και βεβαίως ο «δικός» μας Γιάννης Κουνέλλης. Το έργο του «Untitled» (1993), μια εγκατάσταση από σακιά, κάρβουνο και σίδερο – προϊόν της δωρεάς Δασκαλόπουλου –, θα βρίσκεται σε διάλογο με την υπάμενη μηχανή του έτερου καλλιτέχνη της Arte Povera, Μάριο Μερτζ, «Acceleration = Dream,

Fibonacci Numbers in Neon and Motorcycle Phantom» (έργο του 1972 που επανακατασκευάστηκε το 1989), απόκτημα της συλλογής Γκούγκενχάιμ που είχε παρουσιαστεί στον χώρο της περίφημης ροτόντας του κτιρίου, στο πλαίσιο της αναδρομικής έκθεσης του δημιουργού το 1989. Από κοντά και το έργο «Untitled (Black & Black)» (1986) του Πιερ Πάολο Καλτσολάρι με τα «τεμαχισμένα» μέλη ενός ψυγείου και το καμένο αλάτι. Αλλά έργα που παρουσιάζονται από τη δωρεά Δασκαλόπουλου – εκτός του Κουνέλλη και του Καλτσολάρι – είναι το τζιν του Γιόζεφ Μπόις με τις δύο τρύπες στα γόνατα που είχε φορέσει σε μια περφόρμανς στο Πομπιντού – «The Orwell Leg – Trousers for the 21st Century» (1984) –, η εγκατάσταση της Μόνα Χατούμ «Deep Throat» (1996), δύο άπτιλα έργα του Ντέιβιντ Χάμονς από

Η υλικότητα σε πρώτο πλάνο:
«Jubilee» (2021), ένα έργο
του Αντονι Ακινμπόλα.

«Water Composition I» (1970/2018) της αμερικανίδας εικαστικού Σένγκα Νενγκούντι.

«Index Two Composition Three» (2012) της αμερικανίδας εικαστικού Ξαβιέρα Σίμονς.

Στόχος της έκθεσης “By Way Of: Material and Motion in the Guggenheim Collection” είναι να διερευνηθεί το εξελισσόμενο τοπίο της σύγχρονης και μοντέρνας τέχνης φέρνοντας στο προσκήνιο καλλιτέχνες που έχουν εγκαταλείψει τις παραδοσιακές τεχνικές – άρρηκτα συνδεδεμένες με το εργαστήριο του εικαστικού – προκειμένου να αναδείξουν τις πειραματικές μεθόδους που υιοθέτησαν εκτός και πέρα από τα όρια του χώρου εργασίας τους

KRISTOPHER MCKIMMONS-SOLOMON R. GUGGENHEIM NY.

Γέννημα των δύσκολων καιρών μας, η «πράσινη αρχιτεκτονική» έρχεται για να προστατεύσει τη φύση που τόσο έχουμε ταλαιπωρήσει, αλλά και για να μας συμφιλιώσει ξανά μαζί της. Ταξιδεύουμε στα μεγάλα projects με οικολογικό πρόσημο, από τον Καναδά μέχρι την Κίνα.

ΚΤΙΡΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗ ΒΑΡΑΚΗ

Σε μια εποχή που οι επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης είναι όλο και πιο έντονες, η πράσινη αρχιτεκτονική αποτελεί το κλειδί για την οικοδόμηση ενός πιο βιώσιμου μέλλοντος. Αλλωστε οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. Σύμφωνα με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, ο οικοδομικός και κατασκευαστικός κλάδος σχετίζεται με το 37% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Τρία μάλιστα από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα δομικά υλικά (σκυρόδεμα, χάλυβας και αλουμίνιο) ευθύνονται σχεδόν για το ένα τέταρτο της

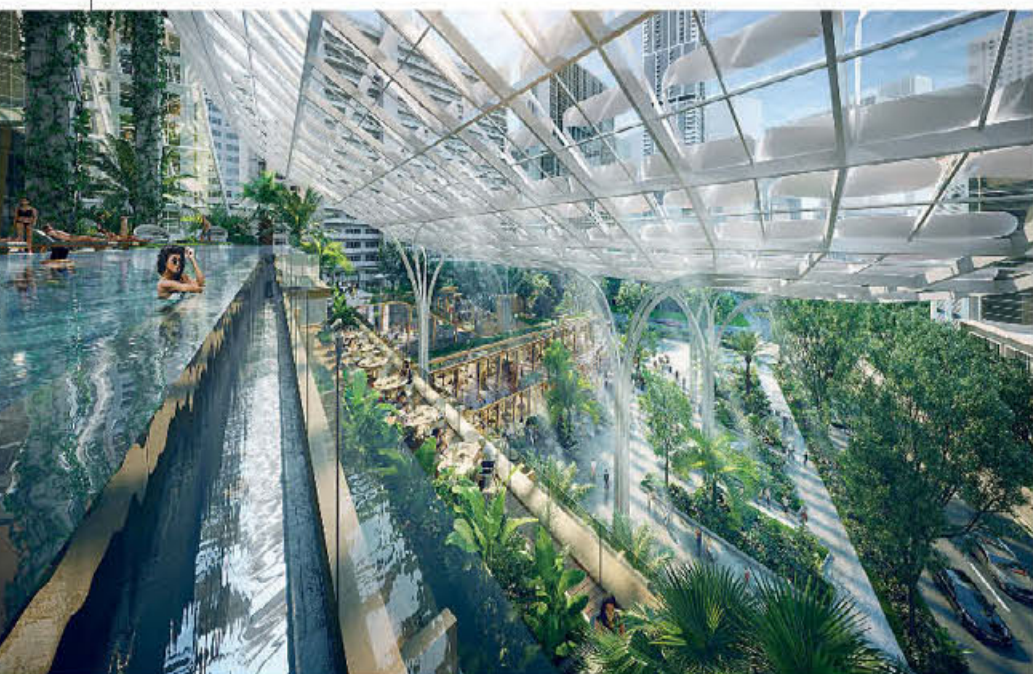
συνολικής παραγωγής διοξειδίου του άνθρακα, ενώ το 40% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση προέρχεται από τον κατασκευαστικό τομέα και το 36% του συνόλου των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ προέρχεται από τα κτίρια. Για να γίνουν τα κτίριά μας λοιπόν φιλικότερα προς τον πλανήτη πρέπει να βελτιώσουμε τον τρόπο κατασκευής τους αλλά και να ανακαινίσουμε τα υπάρχοντα, δεδομένου ότι τα περισσότερα από αυτά θα εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούνται για πολλές ακόμα δεκαετίες. Η επιστράτευση ανανεώσιμων οργανικών υλικών όπως το ξύλο, η κλωστική κάνναβη και το μπαμπού επεκτείνεται και τα φυτά και τα δέντρα που απορροφούν τον άνθρακα ενσωματώνονται ευρύτερα στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Είναι γεγονός ότι η αρχιτεκτονική έχει ήδη περάσει σε μια νέα φάση που δεν αποτελεί τάση αλλά αναγκαιότητα.

Ένα «κάθετο δάσος» στην Κίνα

Ποια είναι λοιπόν τα πιο εντυπωσιακά «πράσινα» κτίρια που υλοποιούνται αυτή τη στιγμή στον πλανήτη; Ένα από τα σημαντικότερα πρότζεκτ είναι το περίφημο Nanjing Vertical Forest που ορθώνεται στην πόλη Ναντσίνγκ, πρωτεύουσα της επαρχίας Γιανγκτσού της Κίνας. Πίσω από την κατασκευή του βρίσκεται ο συνήθης ύποπτος, το διάσημο ιταλικό αρχιτεκτονικό γραφείο Stefano Boeri Architetti των «κάθετων δασών», το οποίο δημιουργεί ουρανοξύστες με στόχο την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Οι περισσότεροι ίσως το έχουν ακουστά από το πρώτο «κάθετο δάσος» που δημιούργησε το 2014 στο Μιλάνο, το οποίο αποτελείται από δύο πύργους ύψους 80 και 112 μέτρων αντίστοιχα, οι οποίοι φιλοξενούν περίπου 800 δέντρα, 15.000 πολυετή ή/και εδαφοκαλυπτικά φυτά και 5.000 θάμνους, παρέχοντας με αυτόν τρόπο μια ποσότητα βλάστησης που αντιστοιχεί σε 30.000 τ.μ. δάσους και υποβλάστησης,

Η εντυπωσιακή πισίνα του Keppel South Central.

1. Στο Keppel South Central στη Σιγκαπούρη προστέθηκε στην υπάρχουσα κατασκευή ένα «εξωτερικό περιβαλλοντικό πέπλο», το οποίο κατεβαίνοντας στρέφεται προς τα έξω και μετατρέπεται τελικά σε στέγαστρο που εκτείνεται έως τη βάση του κτιρίου δημιουργώντας μια πλατεία.
2. Το στοιχείο του πρασίνου είναι έντονο τόσο στους εξωτερικούς όσο και στους εσωτερικούς χώρους Keppel South Central.

● Το Nanjing Vertical Forest στην πόλη Ναντσίγκ της Κίνας έχει ως στόχο την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

«
Το Nanjing Vertical Forest έχει σχεδιαστεί ως ένα “πραγματικό κάθετο δάσος” που μέσω της φύτευσης 27 ενδημικών ειδών συμβάλλει στην αναγέννηση της τοπικής βιοποικιλότητας και στη μείωση των εκπομπών CO₂ κατά περίπου 18 τόνους, παράγοντας έως και 16,5 τόνους οξυγόνου κάθε χρόνο
»

● Δεν αποθέτουμε στο πεζοδρόμιο τις παλιές μας ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές, αλλά τις ανακυκλώνουμε κάνοντας ένα δώρο στον πλανήτη.

● Η ανακύκλωση είναι πλέον στάση ζωής για έναν καλύτερο κόσμο για εμάς και τις μελλοντικές γενιές.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗ ΒΑΡΔΑΚΗ

Η φύση δεν παράγει απορρίμματα. Αυτό που θεωρείται απόβλητο από έναν οργανισμό, αποτελεί χρήσιμη πρώτη ύλη για κάποιον άλλον, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται ο αέναςος κύκλος της ζωής. Η ανακύκλωση, όσο και αν ηχεί παράξενο, αποτελεί μια πρακτική τόσο παλιά όσο και ο άνθρωπος. Μάλιστα, όπως φαίνεται, οι προϊστορικοί πρόγονοί μας την είχαν εντάξει στην καθημερινότητά τους. Για παράδειγμα, σπασμένα εργαλεία από πυριτόλιθο ή οστά ζώων αποτελούσαν την πρώτη ύλη για τη δημιουργία νέων τεχνουργημάτων. Οι αρχαιολόγοι έχουν κάνει λόγο για ανακαλύψεις που αποδεικνύουν τη χρήση ανακυκλωμένων εργαλείων ακόμα και πριν από 1.300.000 χρόνια.

Κατά την προβιομηχανική εποχή, τώρα, υπάρχουν ενδείξεις ότι στην Ευρώπη συλλέγονταν μπρούντζος και άλλα μέταλλα και οδηγούνταν σε τήξη για συνεχή επαναχρησιμοποίηση. Η επανάχρηση του χαρτιού καταγράφηκε για πρώτη φορά το 1031, όταν ιαπωνικά καταστήματα πωλούσαν ανακυκλωμένο χαρτί. Στη Βρετανία η σκόνη και η τέφρα από τις φωτιές ξύλου και κάρβουνου συλλέγονταν και ανακυκλώνονταν ως βασικό υλικό για την κατασκευή οικοδομικών υλικών.

Η εκβιομηχάνιση τόνωσε τη ζήτηση για προσιτά υλικά. Εκτός από τα κουρέλια, τα λεγόμενα παλιοσίδερα ήταν περιζήτητα, καθώς η απόκτησή τους ήταν φθηνότερη από το παρθένο μέταλλευμα, ενώ η δημιουργία των σιδηροδρόμων τον 19ο αιώνα αλλά και των βιομηχανιών χάλυβα και της αυτοκινητοβιομηχανίας στις αρχές του 20ού έφεραν στο τραπέζι την έννοια της αξιοποίησης του σκραπ. Η ανακύκλωση αποτέλεσε μείζον θέμα για τις κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οπότε οι οικονομικοί περιορισμοί και οι σημαντικές ελλείψεις υλικών κατέστησαν αναγκαία την επανάχρηση, την ίδια στιγμή που η ανακύκλωση οικιακών υλικών σήμαινε επίσης

ΟΤΑΝ ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΕΙ ΧΑΜΕΝΟ

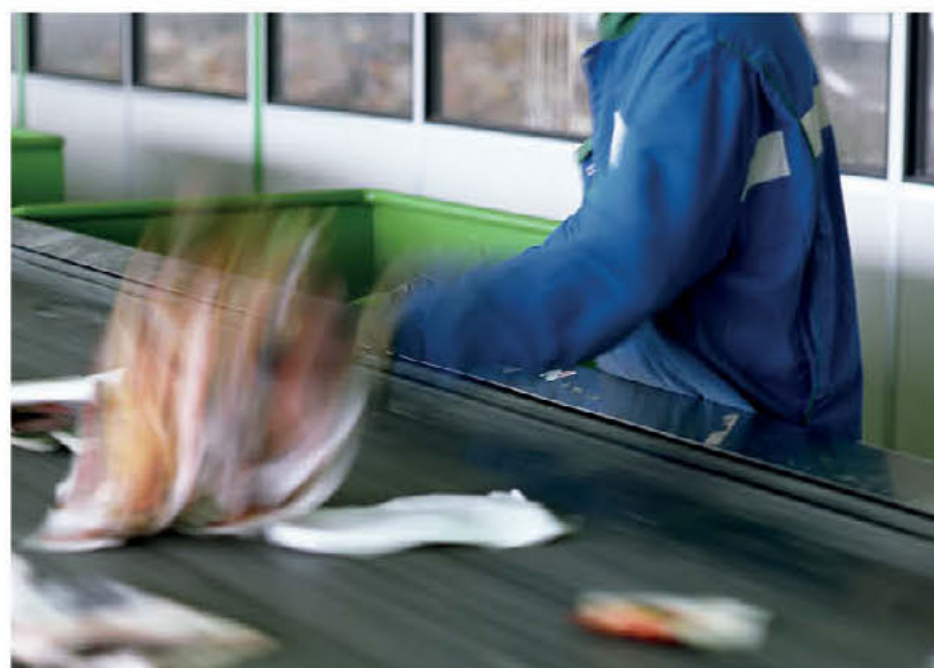
Ο κύκλος της ανακύκλωσης είναι κύκλος της ζωής. Στην εποχή της κλιματικής κρίσης το σύνθημα είναι ένα: «Think outside the bin».

Με την ανακύκλωση μειώνονται οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, επιτυγχάνονται οι οικονομικά οφέλη, ενώ την ίδια στιγμή δημιουργούνται θέσεις εργασίας

Χάρη στην ανακύκλωση εξοικονομούνται πρώτες ύλες και ενέργεια, αφού η ενέργεια που χρειάζεται για την παραγωγή προϊόντων από πρωτογενείς ύλες είναι πολλαπλάσια από αυτή που χρειάζεται όταν η παραγωγή γίνεται από χρησιμοποιημένα υλικά.

ότι περισσότεροι πόροι έμεναν διαθέσιμοι για τις πολεμικές προσπάθειες. Μάλιστα πραγματοποιήθηκαν μαζικές κυβερνητικές καμπάνιες προτρέποντας τους πολίτες να δωρίσουν μέταλλο, χαρτί, κουρέλια και καουτσούκ ως πατριωτικό καθήκον σε χώρες όπως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα οφέλη της ανακύκλωσης

Η ανακύκλωση είναι πλέον στάση ζωής. Με την ανακύκλωση εξοικονομείται ενέργεια και μειώνονται οι εκπομπές βλαβερών αερίων του θερμοκηπίου. Ανακυκλώνοντας μόνο ένα αλουμινένιο τενεκεδάκι εξοικονομείτε 90% της ενέργειας που απαιτείται για την παραγωγή ενός καινούργιου. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ανεξέλεγκτη απόρριψη

των αποβλήτων στο περιβάλλον εγκυμονεί πολλούς κινδύνους που πολλές φορές δεν γίνονται άμεσα αντιληπτοί. Απόβλητα όπως οι μπαταρίες και τα ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά είδη περιέχουν επικίνδυνες ουσίες όπως μόλυβδο, υδράργυρο, κάδμιο κ.λπ. που η διάχυσή τους στο περιβάλλον έχει επιπτώσεις στο έδαφος, στο νερό, στους οργανισμούς, ακόμη και στον άνθρωπο.

Το πλαστικό χρειάζεται αιώνες για να αποσυντεθεί. Ενδεικτικά μόνο πρέπει να γνωρίζουμε ότι ένα μπουκάλι χρειάζεται πέντε αιώνες για να αποσυντεθεί, ένας αναπτήρας 100 χρόνια, ενώ μια πλαστική σακούλα 55. Αλλωστε η παρουσία του πλαστικού μπορεί να προκαλέσει ακόμη και τον θάνατο σε υδρόβιους και άλλους οργανισμούς, ενώ η απόρριψη

του γυαλιού σε χωματερές κοντά σε δασικές εκτάσεις προκαλεί συχνά πυρκαγιές. Συνεπώς με την ανακύκλωση μειώνονται οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, επιτυγχάνονται οικονομικά οφέλη, ενώ την ίδια στιγμή δημιουργούνται θέσεις εργασίας.

Επιπλέον υπό τις δραματικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής η ανακύκλωση αποτελεί μονόδρομο. Τα απόβλητα που αντί να ανακυκλώνονται καταλήγουν σε ΧΥΤΑ κατά την αποσύνθεσή τους εκπέμπουν μεθάνιο, ένα αέριο του θερμοκηπίου 25 φορές ισχυρότερο από το διοξείδιο του άνθρακα. Στις ΗΠΑ, η Υπηρεσία Περιβαλλοντικής Προστασίας (EPA) έχει υπολογίσει ότι η απόρριψη 100 τόνων χαρτιού γραφείου παράγει 62 τόνους CO₂, ενώ η ανακύκλωση 50 τόνων από

το ίδιο χαρτί έχει το αντίστροφο αποτέλεσμα και απορροφά 3 τόνους CO₂.

Δίνοντας στα απορρίμματα μία δεύτερη ευκαιρία

Τι μπορούμε λοιπόν να ρίξουμε στους κάδους ανακύκλωσης; Η λίστα περιλαμβάνει χάρτινες συσκευασίες και χαρτοκιβώτια, συσκευασίες από αλουμίνιο, κουτάκια αναψυκτικού, γυάλινες συσκευασίες, πλαστικές συσκευασίες αλλά και συσκευασίες από λευκοσίδηρο (γάλα εβαπορέ, κονσέρβες από τόνο, ζωτροφές κ.ά.). Είναι παράλληλα βασικό η ανακύκλωση να γίνεται σωστά. Ετσι στους ειδικούς κάδους δεν έχουν θέση φυσικά τα κοινά απορρίμματα. Επιπλέον, δεν απορρίπτουμε μπαταρίες και ηλεκτρικές συσκευές και λάμπες,

καθώς υπάρχουν για αυτές άλλα σημεία συλλογής.

Η ανακύκλωση είναι καλό να απορρίπτεται στον κάθε χύμα ή σε ανοιχτές και όχι σε δεμένες σακούλες. Οι συσκευασίες πρέπει να είναι καθαρές, χωρίς υπολείμματα φαγητού, και στεγνές. Μάλιστα, όταν βρέχει οι κάδοι ανακύκλωσης πρέπει να είναι κλειστοί, γιατί, αν βραχεί το χαρτί, δεν μπορεί πια να ανακυκλωθεί, ενώ τα κουτιά της πίτσας πρέπει να πετιούνται στα κοινά σκουπίδια αν είναι λαδωμένα.

Η ανακύκλωση της μόδας

Ειδικό κεφάλαιο αποτελεί η ανακύκλωση ρούχων. Αλλωστε το μεγάλο στοίχημα της βιομηχανίας της μόδας είναι τα προγράμματα επιστροφής και επανάχρησης ενδυμάτων. Κά-

Τα παιδιά στην Ουγκάντα μεγαλώνουν μαθαίνοντας ότι η άγρια φύση είναι θύτης αλλά και ευεργέτης.

ΟΥΓΚΑΝΤΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

Ο αργός αλλά σταθερός εκσυγχρονισμός, η περιβαλλοντική αφύπνιση και η τουριστική ανάπτυξη αλλάζουν τις ισορροπίες στην άγρια ζωή και στις παραδοσιακές κοινότητες στην περίκλειστη χώρα της Ανατολικής Αφρικής.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΚΑΡΗΣ

Η μακροχρόνια προεδρία του Γιουέρι Μουσέβενι στην Ουγκάντα, από το 1986 έως και σήμερα, έχει στοιχεία ενός ιδιότυπου «success story»: Παρέλαβε μια χώρα κατεστραμμένη από εμφύλιες διαμάχες και την άνοιξε στο διεθνές εμπόριο και στον τουρισμό με έναν συνδυασμό милитарισμού και τεχνοκρατικής διακυβέρνησης υπό την εποπτεία παγκόσμιων θεσμών. Ενα από τα όχι προφανή μυστικά της επιτυχίας του ήταν ότι επανέφερε τους παραδοσιακούς βασιλείς, που είχαν καταργηθεί το 1967. Συνδύασε έτσι ένα συγκεντρωτικό νεωτερικό κράτος με μια πλειάδα βασιλέων, που έχουν περισσότερο συμβολικό/θρησκευτικό χαρακτήρα, αλλά και μεταφέρουν την κεντρική πολιτική βούληση στις επιμέρους φυλές με τρόπο ώστε ο αναγκαίος εκσυγχρονισμός να περνά μέσα από παλαιούς εθιμικούς διαύλους φυλών και φατριών. Παρά τα προβλήματα διαφθοράς που προκύπτουν από το γεγονός ότι η Ουγκάντα δεν διαθέτει ακόμη μια αυθεντικά πολυκομματική δημοκρατία, η μεγάλη επιτυχία στον τουρισμό καθιστά τη σωτηρία των φυσικών παραδείσων της αναπόσπαστο παράγοντα για το μέλλον. Και εδώ αρχίζουν ορισμένα οξέα διλήμματα, όπως το αν θα δοθεί προτεραιότητα στον οικολογικό τουρισμό ή στην εξόρυξη πετρελαίου, που μπορεί ενδεχομένως να αποβεί επιζήμια για τους οικολογικούς παραδείσους.

Διάσωση της βιοποικιλότητας ή της ανθρώπινης ετερότητας;

Ενώ η ζωική βιοποικιλότητα κινδυνεύει, ένα σημαντικό μέρος ανθρώπινης πολιτισμικής ετερότητας έχει ήδη χαθεί. Οι Πυγμαίοι Μπατούα έχουν εκδιωχθεί από το δάσος στα τριπλά σύνορα ανάμεσα σε Ουγκάντα, Κονγκό και Ρουάντα και αναγκάζονται να ζουν σε αγροτικές κοινότητες, ενώ έχουν υπάρξει επί χιλιετίες κυνηγοί και τροφосυλλέκτες των δασών. Ο Καλιαμπιζίντζι, επικεφαλής των Πυγμαίων Μπατούα στο τροπικό δάσος του Bwindi, μας εξήγησε το σύγχρονο δράμα τους, αρχίζοντας, όμως, από τον γενεαλογικό μύθο που εξηγεί τη σημερινή τους ανεσιτότητα: «Οι τρεις φυλές της περιοχής, οι Μπατούτσι, οι Μπαχούτου και οι Μπατούα προήλθαν από τους γενάρχες Γκατούτσι, Γκαχούτου και Γκατούα, που είχαν όλοι τον ίδιο πατέρα, τον Τζιχάνγκα. Καθώς ο γεννήτοράς τους ήθελε να δοκιμάσει πόσο έμπιστοι είναι, έδωσε ένα κύπελλο γεμάτο με γάλα στον καθένα και τους ζήτησε να μην το πιουν μέχρι το επόμενο πρωινό. Όταν ο Τζιχάνγκα τους επισκέφθηκε την άλλη μέρα για να δοκιμάσει την πίστη τους, το κύπελλο του Γκατούτσι ήταν εντελώς γεμάτο, του Γκαχούτου, που είχε πεινάσει κατά τη διάρκεια της νύχτας, ήταν μισοάδειο, ενώ του Γκατούα, που ήταν εντελώς ανεγκρατής, ήταν άδειο. Ο Τζιχάνγκα μοίρασε αναλόγως τις τύχες των απογόνων του. Στον έμπιστο Γκατούτσι ανέθεσε την εκτροφή και επιτήρηση των αγελάδων. Στον Γκαχούτου επέδωσε τον

● Οι καταρράκτες του Νείλου και η άγρια ζωή στα εθνικά πάρκα γύρω τους.

μεθοριακό βίο του αγρότη, προσφέροντάς του αξίνα και μαχαίρι για τα χόρτα. Στον παρορμητικό Γκατούα χάρισε τόξο και δόρυ, οδηγώντας τον στον νομαδικό βίο του κυνηγού και τροφосуλλέκτη των δασών». Εκτοτε οι τρεις φυλές θεωρούνταν ιερές διαχωρισμένες ως προς τον τρόπο του βίου τους και οι Πυγμαίοι Μπατούα, δηλαδή οι απόγονοι του Γκατούα, θεωρούσαν την άγρια ζωή τους ως πολύτιμο κληροδότημα του θεοποιημένου προγόνου τους. Ο Καλιαμπιζίνιζι μάς παρότρυνε να παρακολουθήσουμε και να συμμετάσχουμε στην παραδοσιακή τους προσευχή προς τον γεννήτορα Τζιχάνγκα. Το προσευχητικό τραγούδι περιέχει παράκληση να μην συναντήσουν κατά τη διάρκεια του κυνηγιού επικίνδυνους ελέφαντες και να παραμείνουν ασόισι.

Ωστόσο, δεν ήμασταν μόνοι μας με τους Πυγμαίους Μπατούα κατά τη διάρκεια της περιήγησης στο τροπικό δάσος. Μας ακολουθούν οπωσδήποτε δασοφύλακες, οι οποίοι και μας εξηγούν την κρατική εκδοχή. Από το 1991 η κυβέρνηση του προέδρου Γιουέρι Μουσέβενι ανάγκασε τους Πυγμαίους Μπατούα σε έξωση από το δάσος και σε αναγκαστική συμβίωση με αγροτικές κοινότητες. Καθώς το δάσος επεκτείνεται στο Κονγκό και στη Ρουάντα, οι Πυγμαίοι Μπατούα έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται και στις τρεις χώρες χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα, δεν μπορούν, ωστόσο, να εισέλθουν στο ίδιο το δάσος χωρίς συνοδεία. Οι δύο λόγοι για τους οποίους τους επιτρέπεται η επίσκεψη στο

δάσος είναι η συλλογή θεραπευτικών βοτάνων και η μελισσοκομία. Αντιθέτως, απαγορεύεται εμφαντικά το κυνήγι. Η εκδίωξη των Πυγμαίων Μπατούα από το δάσος αιτιολογείται από το ότι μπορεί να κυνηγούσαν ή να εξόντωναν κατά λάθος με παγίδες άγρια είδη υπό εξαφάνιση, όπως πιθήκους. Ωστόσο, οι Πυγμαίοι ζούσαν με τα άγρια ζώα στο δάσος επί χιλιετίες και οπωσδήποτε ο παραδοσιακός τροφосуλλεκτικός τρόπος ζωής τους είναι ο μόνος που δεν ευθύνεται για τον κίνδυνο εξαφάνισης της άγριας ζωής. Προκειμένου, λοιπόν, να διασωθεί η ζωική βιοποικιλότητα, οδηγείται σε εξαφάνιση η ανθρώπινη πολιτισμική ετερότητα. Δύο χιλιάδες χρόνια πριν, οι Πυγμαίοι Μπατούα ήταν οι σχεδόν αποκλειστικοί κάτοικοι της Ανατολικής και Νότιας Αφρικής, ζώντας με έναν τρόπο ζωής κυνηγετικό και τροφосуλλεκτικό, που δεν διέφερε πολύ από αυτόν των κοινών προγόνων όλης της ανθρωπότητας. Ήταν κυρίως η εφεύρεση του σιδήρου που έκανε τις φυλές Μπαντού να υπερισχύσουν, επιβάλλοντας τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Ηδη από τον 16ο αιώνα οι Πυγμαίοι αποτελούσαν μειονότητα στις περιοχές τους και η κατάσταση επιδεινώθηκε με την αποψίλωση των δασών από την αγγλική αποικιοκρατία και μετά. Από το 1991 οι διεθνείς δωρητές, που χρηματοδότησαν τη συγκρότηση των Εθνικών Πάρκων του Bwindi και του Mgahinga, έθεσαν ως όρο την εκδίωξη των ανθρώπων των δασών, επειδή οι σπίνιοι γορίλλες ήταν πιο σημαντικοί για τον